

MÜREBBİYE

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Özet Fransa'da bir hayat kadını olan Anjel'in Dehri Efendi'nin konağında ahlâklı ve namuslu bir mürebbiye olarak çalışması ile başlayan olaylar sonunda çıkmaz bir hal alır. Normalde bir hoca kadar dindar, sert ve ahlaklı biri olan Dehri Efendi, Anjel'e karşı farklı davranışlar sergiler. Yanlış anlaşılma olmasın diye konaktan çıkmasına müsaade verilmeyen Anjel çok sıkıldığı için Dehri Efendi'nin oğlu Şemi'yi ve damadı Sadri'yi kendisine âşık ederek kendine eğlence yaratır. Bir gece birini bir gece birini odasına alan mürebbiyenin hal ve hareketlerinden şüphelenen Şemi, kadının odasını takibe alır. Kendisini kiminle aldattığını basmak için odaya girdiğinde dolabın içinden Dehri Efendi çıkar. Anjel yüzünden bütün aile birbirine düşer.

Tema

Yanlış Batılılaşma Modernleşme sürecinde ülkemizde yaşanan batılılaşma evresinin ne kadar yanlış anlaşıldığını göstermesi bakımından önemli olan roman, toplumun, ailelerin ve ahlakın bozulmasının altında yatan nedenin cahillik olduğunu gösterir.

Kişiler

Matmazel Anjel 25 yaşında genç ve güzelliği ile herkesi büyüleyen Anjel, hem bir hayat kadını hem de mürebbiyedir. Aldatılan ve yarı yolda bırakılan karakter bir türlü yaşadıklarından der çıkaramaz, erdem ve ahlak yoksunu biridir. Hem fahişe hem de mürebbiye olarak görülen Anjel, gizli bir "şeytan" sinyali verir. Zira kendisi bütün konak ahalisini baba-oğul dâhil kandırabilmeyi başarır. Hedefine ve hırsına son derece odaklı olan Anjel, uyanık ve plancı karakteri ile sonuna kadar başarıyla ilerler.

Dehri Efendi Sivil emeklilerden 65 yaşlarında ve halk arasında pek muhterem bir zat olarak tanınan Dehri Efendi, sözü dinlenen bilgili, saygın biri olarak dikkat çeker. Normalde muhafazakâr haremlik selamlık bir aile terbiyesi görmüş olmasına rağmen Fransızca ve Batı tutkusu onu konağına yabancı bir mürebbiye tutmaya iter. Eski tip otorite gücü temsil eden muhafazakâr Dehri Efendi, Batıya dair öğrendiklerini ailesine de uygulamak onları eğitmek isterken Anjel'e dayanamaz ve onun ahlaksızlığına ortak olur.

Şemî Dehri Efendi'nin büyük oğlu olan genç delikanlı, yaşı gereği Anjel'e fena tutulur. 18-19 yaşlarında, görünüş olarak babasına çok benzeyen ama zekâca babasının hiçbir yönünü almayan Şemi, her ne kadar başta olmasa da sonradan delikanlılığın temsilcisi olarak belirir. Oldukça saf ve aptaldır. Aldatıldığını hissettiği için sürekli kadını takip eden Şemi, hırslı ve öfkeli biridir.

Sadri Dehri Efendi'nin kızı Melâhat Hanım'ın kocası olan Sadri, konakta iç güveysi olarak yaşar. Anjel'in aşk üçgeninde yerini sağlam alan Sadri kendini zeki zanneden, dalkavuk, çıkarıcı ve ahlaksız biridir.

Anjel (Uyumsuz)

Karakter Hem fahişe hem de mürebbiye olarak görülen Anjel, gizli bir "şeytan" sinyali verir. Zira kendisi bütün konak ahalisini baba-oğul dâhil kandırabilmeyi başarır. Hedefine ve hırsına son derece odaklı olan Anjel, uyanık ve plancı karakteri ile sonuna kadar başarıyla ilerler. Erkekleri baştan çıkarırken yalan söylemekten ve masum rolü oynamaktan çekinmez. Herkesi çıkarı için kullanmak ister. Merhametten, gerçek sevgiden ve erdemden yoksun olan Anjel, sadece kadınlığı ve bedeni ile çekicilik kazanarak hayatını idame ettirir. Güzelliği ile hem konak sahibini hem de oğlunu kendinden geçirir.

Aktivitelere Matmazel Anjel, Fransa'da bulunduğu dönemde hayat kadınlığından parasını kazanır. Hamile kalmasının ardından çocuğu annesine bırakarak İstanbul'da bir konağa yerleşir. Konak sahibinin çocuklarına Fransızca öğretmesi için tutulan mürebbiye kazandığından çok daha fazlasını istediği için çeşitli hain planlar tasarlar.

Kişiler Anjel annesinden nefret eder, kendisine babasını sorduğunda aldığı cevap karşısında Fransa'da saç saça baş başa kavgalara girerler. Şemi, Sadri Bey ve Amca Bey ile geceleri dahi ilişki

yaşayan matmazel bu üç kişiyi kendine kör kütük bağlamayı başarır. Tüm iffetsizliklerinden şüphelenen Kâhya kadın Eda Hanım ile arası bozuk olan Anjel, kadının konaktan atılmasını sağlar. Bu nedenle de kadınlarla arasında olumsuz bir ilişki oluşur. Erkeklerinden kendisine olan ilgisi zamanla ortaya çıkınca Dehri Efendi'yi tuzağına düşürür. Öncelikle bilgili ve Fransız olmasıyla efendiyi yolundan çıkarır.

ÖRNEK ANILAR

Acımasız Kendi yavrusuna dahi bakamayıp annesine bırakıp başka bir yerde yaşamayı göze alacak kadar acımasız olması tamamen sevginin anlamını yaşamasından kaynaklanır. Gerçek manada bir erkeği sevmekten sürekli kaçan Anjel, "İçimizde en bahtsız olanlar, bir erkeğe sahiden gönül vermek felaketine uğrayanlardır. Bir erkeği sevmek, bizim gibi kadınların harap olmasının sebebidir..."

Uyanık Evde küçük çocuklara ders vermenin kendisine bir gelir sağlamayacağını bilen matmazel Anjel, ev halkının erkeklerinden kendisini beğenenler üzerinden bir gelir elde edebileceğini düşünür. Böylece kendisine bir sevda teorisi planı hazırlayarak kısa yoldan zenginlik planları tasarlar: "Matmazel' in kurduğu korkunç sevgi avı programında evin en küçük beyinden en büyük efendisine kadar ev erkekleri vardı."

Ahlaksız Annesine kızarken kendini tam da annesinin izinde bulan, fuhuş yaparak hayatını idame ettiren Anjel, gebe kalınca çocuğunu kabul ettirme derdine düşer lakin adam kendisini kabul etmez: "Fakat fahişelikte anadan doğma istinadı yüzünden o işte anasından usta çıktı."

Yalancı Karnındaki bebeği ilk düşündüğü kişi kabul etmeyince Anjel, çocuğa sahip çıkacak zengin ve merhametli başka adayları değerlendirir. Fikri olarak bir yazarın en iyi baba olabileceğini düşünerek yalan söyler: "İşte ben de bu ilk şarta uyarak çocuk sizindir diyorum ya. Çünkü sizin değildir desem yalan söylemiş olurum."

Çekici Anjel vücut hatlarının güzelliği ve dolgunluğu ile hemen her erkeğe hitap ettiği için oldukça çekici bulunur. Elleri, gözleri, beli konaktaki erkeklerin rüyalarını süsler. Zira Matmazel Anjel hem zayıf seven hem de şişman seven erkek hayaline hitap eder: "İşte kızın bu hoş vücut yapısı icabından olarak Amca Bey rüyalarında ince bir hayale hücumla uğraşır, aşçıbaşı da şişman bir kadınla dalaşır."

Zeki Konaktaki erkekleri gece odasına alırken son derece titiz davranan ve hepsi için ayrı zaman planlayan Anjel bu konuda zekasını konuşturur. Hedeflerine ulaşma konusunda emin adımlarla ilerleyen Anjel, konaktaki erkekleri baştan çıkarırken birbirlerinden de haberi olmaması için ustaca davranır, dikkat eder: "Mürebbiyeye gelince, üçünü de kandırmakta çok ustalıklı davranıp, herhangiyle bir arada olursa öbür ikisi hakkında nefret ve şikâyetlerini bildirir, karşısındaki zavallı gafili, gönlü yalnız onda olduğu yolundaki sözlerle kandırmayı becerirdi."

Geleneksel Kendi yaşantısından ve alışkanlıklarından ödün vermeyen Anjel, Fransa'daki yaşantısını konakta da oluşturur. Giyimi kuşamı, Fransızca konuşması, dini her şeyi ile günlük yaşamını devam ettiren mürebbiye iffetsizlik durumunu dahi sürdürecekt ortamını yaratır: "Mürebbiye Türk evinde oturuyor ise de kendi Fransız âdeti üzerine hareket ediyor."

Dehri Efendi (Açık)

Karakter Sivil emeklilerden 65 yaşlarında ve halk arasında pek muhterem bir zat olarak tanınan Dehri Efendi, sözü dinlenen bilgili, saygın biri olarak dikkat çeker. Normalde muhafazakâr haremlik selamlık bir aile terbiyesi görmüş olmasına rağmen Fransızca ve Batı tutkusu onu konağına yabancı bir mürebbiye tutmaya iter. Otoriter olmasının bir sonucu olarak cezalandırıcı bir baba bir konak sahibi olarak güç sahibidir. Bilgili ve ciddidir. Ne yazık ki Dehri Efendi de Anjel' in oyunlarına yenik düşer ve oğlu kendisini ondan beklenmeyen bir şekilde, Anjel' in yatak odasındaki aynalı dolapta bulur.

Aktiviteler Dehri Efendi için bilgi çok önemlidir, oğlunun da bilgili olması daha çok çalışması için onu bilgisine göre cezalandırır veya ödüllendirir. Araştırma yapmayı, yazı yazmayı sever. Fransızca kaynaklardan kitap okur. Tiyatro eseri canlandırır. Özel yaptırdığı kütüphanesine girip kitap okumak veya yazı yazmak gibi günlük aktiviteleri bulunur bu süreçlerde de rahatsız edilmekten hoşlanmaz.

Kişiler İlk karısından Melahat Hanım ile Şemi Bey adında iki çocuğu olur. İkinci karısından da Nezahet Hanım ile Vahip Bey adında iki çocuğu olur. Anjel'i ikinci karısından doğan çocuklarına mürebbiyelik etmesi için tutar. Anjel ile olan ilişkisi her ne kadar resmi gibi görünse de kendisine büyük

hayranlık besler. Dehri Efendi'nin ikinci en sık görüştüğü isim kendisinden yirmi yaş kadar küçük Amca Bey'dir. Abisine son derece benzerliği ile dikkat çeken kardeş huy olarak da abisini taklit etmeye odaklıdır. Bu nedenle de çok sık evlenip boşandığı için Dehri Efendi kendisine evlenme yasağı koyar. Damadı Sadri Bey'i de kendi seçtiği için yanında yetişmesi ve görmesi için elinden geleni yapar. Kalabalık olan konakta herkesin Dehri Efendi ile mutlaka konuşması icap eder zira Dehri Efendinin her yerde gözü kulağı bulunur.

ÖRNEK ANILAR

Tutumlu Babasından kalan mirası oturup yemek yerine, ustaca fikirlerle geliştirip serveti iki katına çıkarabilmeyi başaran Dehri Efendi oldukça zengin biri olur: "Babasından birçok malın mirasçısı olduğu gibi bulunduğu ehemmiyetli memurluklarda da iyi idare ve tutumlu olması sayesinde o malları hemen hemen iki kat etmiş olduğundan şimdi "vezir konağı" denecek derecede kalabalık bir daireyi gayet rahatlıkla idareye elindeki serveti bol bol yetmektedir."

Güçlü Ailenin reisi olma hususundaki başarısı bir yana gücü dolayısı ile sevilen, değer gören de biridir. Bilgisi ve maddi yeterliliği ile oldukça güçlü bir yapı sergileyen Dehri Efendi, bilgisi ile de üst bir konumda kendini gösterir. Güçlü duruşu sözüne ve davranışlarına yansıyan Dehri Efendi'yi seven kadar sevmeyen de olur: "Avrupa dillerinden Fransızca'yı adamakıllı, ötekilerini de şöyle böyle bilir. Ahlakındaki bazı gariplikler, lüzumundan fazla öfkeli, tok ve doğru sözlü olması pek çok kimseleri gücendirir ise de tabiatı doğru, intizamı sever, hakka saygı gösterir, milli adet ve ahlaktan bazılarını uymakta çok mutaassıp bulunmak gibi bazı seçme vasıfları da kadir bilenlere kendisini sevdirir."

Otoriter Ev ahalinin kendisine duyduğu korku ve söz dinleme adabı tüm kişilerce hissedilir boyutlarda görülür. Bahçıvan olsun aşçı olsun kendisinden çekinir. Söylediği sözlerin tartışmaya açık olmadığı Dehri Efendi'nin karşısına dikilmek de kimsenin haddi olamaz: "Efendinin önünde söylenecek sözler çok kere pek kısa ve onlara alınacak cevaplar da kat'i hükümlü olurdu. Efendi bir defa karaya aktır dedi mi, o iş geçmiş ola."

Ciddi Dehri Efendi tüm işlerinde bilinci ve hükmü sever. Nitekim kimi zaman çocuklarıyla oyun bile oynarken kimi zaman acımasızca kızar. Her şeyi ciddiye alan, şakadan hazzetmeyen Dehri Efendi, ciddiyet sınırları aşıldığında çocuklarına ceza vermekten dahi geri kalmaz: "Çünkü peder efendinin hiç şakası yoktu. Çocuklardan birinin bıçak, çakı, kalemıraş gibi kesici aletlerle oynadığını görse hemen o kesici şeyi çocuktan alır, zavallının elini kanatıncaya kadar çizer. Çocuğun kendi kendine kazara yapacağı şeyi o bile bile yapardı."

Alafranga Dehri Efendi her ne kadar Türk görünse de geleneklerini Fransız adetlerine önem veren evine tanrı heykelleri, Fransızca kaynaklar, mürebbiye alıp çocuklarını Fransız kültüründe yetiştirmek isteyen Dehri Efendi başı boş aylak bir adam olmaksızın kendini Fransızcaya adar: "Ben eserin büyük bir kısmını yazdım. Sonun tamamlamak üzereyim. Amca Bey, Şemi...siz ikiniz benim Fransızcaya yazdıklarımı Türkçeye tercüme edeceksiniz."

Arzulu Dehri Efendi evlendiği iki kadından sonra gözünü diktiği mürebbiyeye sonunda sahip olur. Olağanca dini duyguları, özeni, itibarı arzuları ve nefsi yüzünden oğlu tarafından açığa çıkar: "Evet, Şemi'nin efendi babası Dehri Efendi ak sakalı ve kıpkırmızı bir çehre ile Anjel'in fistanları arasından çıktı. Odanın ortasına doğru iki adım yürüdü. Baygın, yerde yatan o iki gencin haline, o dokunaklı levhaya baktı. Üçüncü bayılan da kendisi oldu."

Şemi (Duygusal)

Karakter 18-19 yaşlarında, görünüş olarak babasına çok benzeyen ama zekâca babasının hiçbir yönünü almayan Şemi, her ne kadar başta olmasa da sonradan delikanlılığın temsilcisi olarak belirir. Aldatılmasının ardından girdiği bunalımdan sonra üç erkek arasından Anjel ile girmiş oldukları aşk macerasını, en çok hak edenin kendisi olduğuna inanır. Oldukça saf ve aptaldır. Yaşının ve ergenliğinin durumuna yenilen Şemi'nin yaşadıklarının ardından kendisinde büyük değişimler belirir. Daha hırslı, güçlü ve cesur olmaya başlar. Bunun göstergesi olarak da en yakın akrabaları ile Anjel için kavgaya girmekten ve intikam almaktan kaçınmaz.

Aktiviteler

Şemi boş kaldıkça, fırsat buldukça her türlü fenalığı merak eder, tatmak ister. Babasının sıkı yasağı olduğu halde para ve arkadaş buldukça kumar oynar, içki içer. Zamanı oldukça elinden kadehi eksik olmayan Şemi, Anjel hakkında konuşmaktan ve Anjel'i seyretmekten hoşlanır. Haftada bir eve gelmesi

dışında kendisi için yaptığı bir iyilik yoktur. Fransızca'yı çok az bilir onu da Anjel' e arada bir şeyler söylemek için öğrenir. Sürekli yaptığı hatalar dolayısıyla babasından falaka yer.

Kişiler Genellikle kendi kendine konuşması ve duygusallığı ile ön plana çıkan Şemi, intihar etmekten son anda vaz geçer. Oldukça duygusal olan ruh durumu onu Anjel için katil olma sevdasına kadar iter. Amcası ve eniştesi hakkında öğrendiği şeylerden sonra onlara nefret duyan Şemi hep intikam için onlarla konuşmak yerine kavga eder. Aşçıbaşı ve Tosun Ağa ile Anjel hakkında içerek konuşur. Kendisini ağaca çıkıp camdan gözleyen Tosun'dan öğrenmek istediği bilgileri alır. Kendini Anjel' e adayan Şemi, Anjel 'in karşısında her zaman kendini kaybeder.

ÖRNEK ANILAR

Başarısız Şemi'yi babası yüksek okula yazdırır. Eve haftada bir gece gelir fakat bu kadar uzun süre okulda kalması başarısından değildir. Kendisi babasında olan zekâ bulunmadığı için kalın kafası bir türlü öğrenmek istemez. Babasına karşı bir laf da diyemez. Böylece okulda dayak olmadığı için evde yer: "Gittiği yüksek okulda falaka, değnek yok ama yalıda var. Efendi babasının başucunda asılı. Şemi'nin gelmesine bir gün kala çelik gibi ala bir kaç da kızılılık değneği hazırlanır. Geldiği akşam dersini bilirse baklava börek, bilmezse kızılılık sopası ikram olunur."

Aptal/ Saf Şemi ne hikmet matmazelin bakışlarından onun kendisine ilgi duyduğunu çıkarır. Anjel 'in tuzağının farkında olmayan Şemi, mürebbiye Anjel'i tanıdıktan sonra gençlik ateşi ile ne yapacağını şaşırır, şaşkın, ahmak bir hale döner: " Derslerine bir türlü aklı ermeyen o beyinsiz Şemi, bu mühim işte tecrübesi çok bir âşık kesilerek hikâyenin baş tarafında görüldüğü gibi kız kardeşi Nezahat'e öğrettiği "aimer" (sevmek) fiilinin üçüncü müfret şahsı ile nihayet sevgilisine içindekini anlatmaya buldu."

Heyecanlı Şemi her hafta eve geldiğinde falakaya yatsa da Anjel' in kendisine gösterdiği ilgiden başı dönerek, büyük heyecanla adeta dünyayı unuttur: "Sevinçten ileri gelen fazla yürek çarpıntısı kalbinde fıkır fıkır bir şeyler kaynatıyordu. Zavallı nefes alamayıp tikanacak bir hale geldi. Bütün acılarını anlatmak istediği halde iki kelime söyleyemez oldu. Bir iki kekeledi. Sonunda bütün aşk itiraflarını hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak Anjel' in ayaklarına kapanmaktan ibaret kaldı."

Kıskanç Zavallı Şemi, Anjel' in sadece kendisini sevdiğini düşünürken öğrendikleri karşısında şaşkına döner ve ölmeyi dahi düşünür: "Şemi, işin bu tarafını tevil için bir yol bulamadı, eniştesi ile mürebbiyenin münasebet ve muhabbetlerinin nasıl başladığını düşündü. Kendinin tatmış olduğu sevdâ zevklerini aynıyle Sadri'nin de tatmış bulunduğunu düşünmeye girişti. Anjel'i Sadri'nin kolları arasında tasarladı. Gözlerinin önünde ateşler uçuşmaya başladı."

Kindar Aldatıldığını öğrendiği andan itibaren dünyası başına devrilen Şemi, karısına hıyanet eden Sadri'den intikam alma hayalleri kurar: " Gözleri dönmüş, saçları ürpermiş, yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Göğsünü şişirip indiren hava ciğerlerine öyle br hızla hücum ediyordu ki bunu alıp vermeye ne ağzı ne burun delikleri yetmiyor, artsız arasız bir şiddetle soluyordu. Kendinin canlanmış bir intikam haline girmiş olduğunu gördü."

Cesur Anjel' in sevdasının ulu orta dağılmasından sonra kimin ona sahip olacağı yarışı ile Şemi'de bir büyüme, diklenme, cesaret hali oluşur. Amcasına, eniştesine karşı gözü pek bir duruş sergilemekle kalmayıp yaşına bakmadan onlara tokat atmaya kadar ilerler: " Şemi, kudurmuş bir hayvan hırsı ile bir ikinci atılıştta daha bulundu. Bu sefer de eline Sadri'nin boyunbağı geçti. Boyunbağı, "prens digal" denilen biçimde uzun bağlamlardan olduğu için Şemi bunun bir ucunu olanca kuvvetiyle çekince enişte beyin boğazı siyah atlastan bir ilmek içinde sıkıştırdı."